

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

Cyprian Kamil Norwid

Prevedel in spremne besede napisal Tone Pretnar

Umetniško delo sopotnika velikih poljskih romantikov 19. stoletja, Cypriana Kamila Norwida (1821—1833), je raznoliko: slikarsko, gledališko in književno. Čeprav je doživljalo sprotno avtorjevo avtorefleksijo tako v avtotematskih pesniških delih kot v kritiki in esejistiki, ni bilo za njegovega življenja opaženo in sprejeto, kot bi zaslužilo. Pravilno so ga ovrednotili šele modernisti Mlade Poljske (Wiktor Gomułicki in Zenon Przesmycki-Miriam itd).

Blizu jim je bilo zaradi slogovnega razpona (od klasicizma do napovedi modernizma), posebno pa še zaradi specifične diskurzivnosti večine pesniških besedil, ki zadeva tako zgodovinske in narodnostne kot nazorske in filozofske probleme 19. stoletja. V nji vidi lanski nobelovec za književnost, Czesław Miłosz, nepesniškost in svojevrstni lehitizem, katerega poglavitno znamenje — lokalno svetožalje — je vidno predvsem v prevodih Norwidove poezije, najbolj v angleških. Zdi pa se, da Norwidovo pesništvo združuje navidezno nepomirljivi, ampak hkrati dopolnjujoči se miselni prvini: poljsko pesniško tradicijo (ki jo dopolnjuje zgodovinska in družbena refleksija) in nove evropske pesniške smeri (ki se združujejo s filozofskimi in nazorskimi pogledi v poljski tradiciji vzgojenega in na svet odzivnega zapoznelega romantika). Navedeni prvini in njune spremne vrednosti v Norwidovem pesništvu niso vedno v ravnotežju: zdaj prevladuje polemika, ki jo spremlja ironija, zdaj osebni pesniški in umetniški program, ki ga reflektira izročilo in temelji na avtorjevih nazorskih in filozofskih spoznanjih in prelomih, zdaj lirika, katere subjekt niha med izpovedjo in programom. Iste značilnosti so vpisane tudi v njegovo esejistično in kritično delo, npr. v predavanja o Słowackem.

Težko bi bilo pričakovati, da bo skromen izbor štirinajstih pesemskih besedil težil k odkrivanju in odkritju vseh, včasih prav nasprotujočih si vzgibov in rezultatov triinštiridesetletnega pesniškega ustvarjanja (prvo pesem je objavil Norwid leta 1840, zadnja je nastala tik pred smrtjo), želi pa predstaviti — in tu je treba upoštevati dvoje: prevajalčevo jezikovno in oblikovno zmogljivost ter kronološko zaporedje besedil — slogovni in zvrstni razpon Norwidove poezije, bolj natančno: tistega dela njegove poezije, ki je najbolj oseben in najbolj univerzalen hkrati, z drugimi besedami; tisti del, ki ga ne bremeni diskurz, ki temelji na specifični poljski zgodovinski in miselni problematiki, ki bi bila za slovenskega bralca brez podrobnejših zunajpesniških komentarjev skoraj nečitljiva.

SAMOTA Tišina. Pajek kdaj pa kdaj zaziblje mreže
ali vzdrhti pod oknom v vetru trepetlika;
kako sladko sanjari duša, polno diha,
ker govor in smehljay mi misli tu ne veže.

Kot sužnju, ki se znebil je okov teže,
z življenja pogorišča iskra zasvetlika,
tako mi prostemu nadlog in spletke in krika
čar molka dragega občutka, um obseže.

Saj če v besed kolesju nas srce ne družī,
če raznorodne misli skupaj naj živijo,
če duši druga duša nič več ni zadosti,

potem zaman je nektar nam zemljanom služil
in smeh, beseda, pesem se brez smisla zdijo;
jaz pa živim, uživam v svoji misli prosti.

MOJA Zlo iz vsakega kota
POPEVKA kot nit črna se mota
pred menoj, za menoj in pri meni.
Iz diha vsakega veje,
z mojim smehom se smeje,
v solzah vre in v molitvi vzneseni.

Ne pretrgam, preklete,
čeprav zmotne, a svete,
a morda je pretrgati nočem,
saj povsodi, povsodi,
kamor grem, z menoj blodi:

liste knjige, ki berem jo, loči,
 v šopek cvetja se vkrade
 in v korak čez livade
 z menoj spe skoz predivo jeseni,
 trga prejo razvneti,
 jo na novo prepleta,
 da so speti, kot prej, spet vsi člani.

Le otročji ne bodi,
 sam ji konec prisodi
 in si z lovorom glavo okiti.
 Venčam glavo si, pijem,
 za menoj neusmiljen
 krohot: »Blazen in nor mora biti!«

Na srce v hipu tistem
 dlan obupno pritisnem,
 a moči v celi roki mi zmanjka.
 Oni v smehu pijanem,
 jaz brez roke ostanem,
 dlan mi črna je odrezala zanka.

Zlo iz vsakega kota
 kot nit črna se mota:
 pred menoj, za menoj in pri meni.
 Iz diha vsakega veje,
 z mojim smehom se smeje,
 v solzah vre in v molitvi vzneseni.

Le otročji ne bodi,
 sam ji konec prisodi,
 zlatostruna, ne hodi proč, lutnja,
 hočem strun najti pravih,
 v njih srce se ozdravi,
 zaigram — — — —

— — — — v srcu hujša še slutnja.

MOJA V deželo, kjer drobtino kruha vsak
 POPEVKA 2 bi s spoštovanjem rad pobral z zemljé
 za dar neba,
 gospod moj, vleče me.

V deželo, kjer krivica je velika
 in zvesti štoklji gnezdo vsak razdre,
 če ga zamika,
 gospod moj, vleče me.

V deželo, kjer so jutranji pozdravi
 prastari kot besede Kristove:
 ne veke amen,
 gospod moj, vleče me.

A vleče me še k reči zmeraj isti,
 čeprav sem že pozabil, kje da je,
 k nedolžni, čisti,
 gospod moj, vleče me.

K nehrepenenju, k nemišljenju,
 k njim, ki jim da je je zmeraj da, ne-ne,
 kjer luč brez senc je,
 gospod moj, vleče me.

Od tod, kjer zame se nihče ne meni,
 in prav je, a drugače zgôdi se
 vsem klicem nemim,
 gospod moj, vleče me.

DAJ MODER Daj moder trak mi. Dam ti ga nazaj,
 TRAK MI ko zaželiš . . .
 Če traka ne, mi svojo senco daj:
 — Kaj s senco bi?

Gib lahen — že se senca spremeni,
 laži ni v njej!
 Od tebe, deklica, nič ne želi
 moje srce.

Poplašal me je bog z rečjo, ki zdi
se majhna vsa:
na steklu okenskem odpadli list,
kaplja dežja.

DA Z DLETOM Da z dletom mogel bi veliko delo
izsekati iz kamenite gmote,
ne da pri tem bi dleto zadrhtelo,
a s kladivom po njem bi bil in bil,
da bi samo z navdihom harmonije
pognal v kolesju pravo os —
potem to delo res bilo bi nekaj.

DEJSTVA Ko z vonjavami pomlad življenja
Pevčev duh napaja kot metulje,
mu spoznanje eno dovoljuje:
Kakor kroglja je okrogla zemlja.

Ko pozneje hladen srh zamaje
drevje in usuje mlado cvetje,
drugo bodi Pevcu razodetje:
Malo je sploščena ob tečajih.

Skozi tvoj sijaj naj duh zagleda,
o poezija živa, večno mila,
tvojih potov vzvišena pravila:
Reč zrcali prava naj beseda.

V VERONI Nad Kapuletov in Montegov domom,
umito od dežja, razklano z gromom
umirjeno oko sinjine

gleda razvaline neprijaznih mest,
na trhla vrtna vrata izmed zvezd
eno zvezdo spuščajoč v globine.

Ciprese govore, da za Juljeto,
za Romea ta solza nad planetom
pada in skoz groba se pretaka,

ljudje pa govore, učeno govore,
da to le kamni so in ne solzé
in da na svetu jih nihčè ne čaka.

USMILJENJE Ko tečejo *solze*, ti brišejo jih z ruto,
ko teče *kri*, storijo vse, da manj boš čutil,
ko pa ti *duh* izvodeneva pod pritiskom,
v pomoč prijazne roke ne poda nihče,
doklèr da bog zažuga z ognjem, z bliskom,
takrat šele . . .

NEŽNOST Nežnost je kot polni krik vojská,
kot šumečega studenca tok.
Kot pogrebni jok.

Je kot dolga kita plavih las,
na kateri vdovci nosijo
ure iz srebra.

BOGOVI IN ČLOVEK Kot bog je danes pesnik vsak,
vsak vzdih se v mojstrovino mu obrača,
v krilat polet si vprega plug težak,
napor je zanj igrača.

Samo zaradi sonca ni obdan
gaj s senco, v lahnem vetru res je senčen.
Dam slave dvajset let za en sam dan,
za en sam dan, ki res bo srečen.

In od Vergila v zornem petju gnan
še plava duh *človeškega* mišljenja:
dal dela dvajset let je za en dan,
za en sam dan *stvarjenja*.

IMPOSSIBILISSIME Kot konj pri omnibusu, nem in bel,
ki se mu griva kodra v mesecu,
in mišliš, da za vse je otopel,
za nič ne mara, in ne ve, čemu;

le isker pod kopiti je vesel
 na zvonkem tlaku, da kar obstoji,
 tako vaš gost, če kaj ne pride vmes,
 bo po kosilu kdaj, čez dan, dva, tri,
 prišel zares.

ZENITNO
 NAVODILO

Ženitno navodilo piše pamet zdrava:
 Naj s pametno glavo se ženi modra glava.
 Ker pa jih dosti manjka — zgledi so povsodi —
 v korak naj z modro nogo modra noga hodi.
 Če kdaj grozi med udi žalostna zmešnjava,
 glavo nosite noge, nogam vladaj glava.
 A med ljudmi na svetu je navada taka:
 za eno glavo dasta glavo dva bedaka.

RECEPT
 ZA VARŠAVSKI
 ROMAN

Tri slaboumne plemiče na pol prekolji,
 da šest jih bo, dodaj še ekonomo, Žida
 in vmešaj jih s peresom ali vtepi s kolom,
 dolij vodé in čakaj, da nastane knjiga.
 Pogrej vse skupaj ali — če bo čas — posoli
 z devico, ki vseskoz zardeva sramežljiva
 kot redkev; vsuj potem, da krajša bo intriga,
 in vmešaj vrečo rubljev. Jedcem bo po volji.

RAZGALJENA
 BALADA

Ne vidi sonca niti meseca,
 ker ni oblečena.

.....
 No, najbrž spi! — naj vendar zašepeče
 odkrito služkinja
 ali, ko vstane, preden se obleče,
 ji milo, vrč poda.

Medtem pred vrati *pet šivilj* obstane,
 še več čevljarjev bo,
 ker nič ne vidijo, zato na pamet
 ji mero jemljejo.

Med tem otroci s torbami čez ramo
iz šole že gredo,
kmet spravlja plug in v dalj neznano
potoki tečejo.

Pokrájina je blaga, blag vonj zóre
in blaga luč neba,
a kaj ko ona zreti je ne more,
ker ni oblečena.

Svet svétuje ji, da naj se obleče,
na tele tri načine:
v *zahodno-vzhodne* cunjice *kričeče*
ali pa v *mol*k črnine.

A meni tako mnenje prav nič prav ni
o nji, razgaljeni:
razgaljeni so, pa kako mikavni
udi Dianini.

Zbledel je Akteon ob gromu, streli,
žvižg psov ni več miril,
hiperborejski gozdi zadrhteli
so kot spodsekani,

a ona: brez orožja, sama zase,
pogumna, vzvišena
kot opomin, da bo na večne čase
poguben srd neba.